

گفت و گو با محمد مصدق زاده، هنرمند پیشکسوت کاشی ساز در کشور

کاشی کاری حرم ائمه (ع)، احساسی عجیب به انسان می دهد

گفت و گو

به جرأت می توان گفت که در سراسر عالم هستی از دیرباز، هنر کاشی سازی و کاشی کاری فقط مختص ایرانیان بوده و است؛ به ویژه هنرمندان شهر اصفهان که در زمینه هنر کاشی کاری و کاشی سازی همیشه حرف اول را همواره زده و کماکان نیز می زنند. شاید باور این موضوع کمی سخت باشد که بتوان با استفاده از مقدار کمی خاک رس و کمی رنگ و لعاب، کاشی هایی با رنگ ها و خطوط بسیار زیبا آفرید که چشم هنر بیننده های را می نوازند و او را به تحسین وامی دارد؛ کاشی هایی با خطوط نستعلیق یا کوفی و رنگی لاجوردی و مزین به آیات متبرک قرآن مجید در اندازه های مختلف، اما به صورت هماهنگ و یکدست که در کنار هم چیده شده و چشم انداز و جلوه ای زیبا و بی نظیر و باشکوه به فضای اطراف خود می بخشد و چشمان هر رهگذری را به خود خیره می سازد. این هنر از دیرباز در کشور ما به ویژه در شهر اصفهان رواج داشته و کماکان نیز دارد. در واقع می توان گفت که شهر اصفهان، خاستگاه اصلی هنر کاشی در جهان است؛ نه تنها هنر کاشی سازی و کاشی کاری بلکه بسیاری از صنایع دستی کشور ما، حاصل دست هنرمندان اصفهانی است و هنرمندان این شهر در این زمینه از شهر تی جهانی برخوردارند. هنر کاشی در کشور ما در طول تاریخ خود، استادکاران فراوانی و معروفی را به خود دیده است که آثار هنر دست آنان هنوز بر اماکن متبرک که مانند حرم امامان معصوم (ع) در عتبات عالیات و برخی مساجد بزرگ و معروف کشور مشاهده می شود. در این شماره از آتیه نو با محمد مصدق زاده، از هنرمندان و پیشکسوتان و همچنین استادکاران برجسته هنر کاشی در کشورمان، گفت و گویی ترتیب داده ایم تا با هنر کاشی و همچنین سابقه و قابلیت های فراوان آن در تولید و اشتغال برای مان بگوید. گفت و گوی ما را در ادامه بخوانید.

کشورمان به ملل دیگر جهان و این موضوعی است که از دید ما، همواره در ادوار مختلف پنهان مانده است. به یاد دارم در دهه ۸۰ دوتی که به کشور فرانسه سفر کرده بودم و در این سفر خود نیز بازدید از موزه معروف «لوور» شهر پاریس داشت. هنگام بازدید از آن موزه از غرفه هنر اسلامی، کاشی ساخت و طراحی من که منقش با نام «بسم الله الرحمن الرحیم» بود را مشاهده کرده بود که من تا قبل از آن از بی خبر و بی اطلاع بودم. بنابراین ما می توانیم با برگزاری نمایشگاه های مختلف و در سطح بین المللی، چه در داخل و چه خارج از کشور، این هنر را به ملل دیگر جهان معرفی کنیم تا زمینه تبلیغ برای آن فراهم و در نتیجه بازار آن گسترده تر شود که این موضوع طبیعتاً زمینه تولید و رونق بیشتر آن را فراهم خواهد ساخت. این موضوعی طبیعی است که تولید، اشتغال را نیز به همراه خود می آورد؛ بنابراین ما در این وضعیت کنونی که کشور با کمبود اشتغال مواجه است، باید از تمامی ظرفیت های موجود در زمینه تولید و اشتغال، استفاده بهینه کنیم و چه میراثی گرانبهارتر و ارزشمندتر از هنر پیشینیان ما که برای ما به یادگار گذاشته اند و ما نیز موظفیم آنچه را که آنان با سختی و مشقت فراوان و با کوچکترین و کمترین ابزار و امکانات ممکن و موجود در عصر و دوره خود ساخته و اکنون در اختیار ما قرار داده اند را نیز به نسل جدید و آنان نیز سپس به نسل بعد از خود آموزش و اشاعه دهند و این میراث گرانقدر و ارزشمند را حفظ کنند. در این زمینه می توان به کشور چین اشاره کرد که این کشور از فرهنگ و آثار و تمدن ملل دیگر جهان، نهایت بهره برداری و استفاده را جهت تولید خود و رونق بازار خود می برد و تولید و اشتغال و در نتیجه صادرات خود را بالا برده و از این راه سود سرشاری را روانه کشور خود می سازد. من در سفری که به زنجان داشتم، در بازار این شهر مشاهده کردم که حتی در زنجان که مرکز و قطب تولید چاقو در کشورمان و حتی منطقه است، چاقوهای ساخت چین، مشابه همان تولید زنجان، اما مواد با بی کیفیت و تقلبی به وفور یافت می شود. خب این موارد موضوعاتی است که حتماً باید در مورد آن تصمیمات جدی اتخاذ شود. البته با بیانات رهبر معظم انقلاب مبنی بر حمایت از تولید داخل و همچنین همت و پشتکار دولت جدید در حمایت از تولید داخل، نوید از چشم اندازی روشن می دهد که امیدواریم همه با هم دست در دست یکدیگر داده و صنعت و تولید داخلی خود را رونق بخشیم.

نشود. در هنر معماری اسلامی نیز این موضوع مصداق دارد. نقش و به کار بردن آیات قرآن کریم بر روی کاشی در گنبد و گلدسته با تم آبی رنگ و در برخی موارد لاجوردی تند، بیش از دیگر رنگ ها به کار می رود و به آن جلوه می دهد. ضمن اینکه رنگ آبی، رنگ آسمان و دریا است و انسان همواره با آن مانوس بوده و هست و حس آسمانی و آرام بخشی را در او ایجاد می کند. رنگ آسمان نیلی و عظمت دریای لاجوردی همواره انسان را به یاد عظمت و قدرت پروردگارش می اندازد و او در برابر این همه عظمت و شکوه به سجده وامی دارد؛ بنابراین آیات قرآن کریم بسا این رنگ، جدای از بحث زیبایی شناسانه، تأثیر فراوانی از خود بر جای می گذارد.

به نظر شما چگونه می توان از هنر کاشی، اشتغال و تولید ایجاد کرد؟

ببینید همه مادر منازل خود کاشی داریم. جدای از بحث زیبایی شناسی و کاشی هایی که مخصوص اماکن خاصی ساخته می شوند که در آنها موضوع زیبایی شناسانه مطرح است و فقط مخصوص اماکن خاصی هستند و فقط در جاهای خاص مانند اماکن مقدس، محراب و ایوان مساجد کاربرد دارد، کاشی حرف اول را در صنعت ساختمان سازی می زند. شما در سر در ورودی هر ساختمانی از دیرباز کاشی با نقش متبرک «بسم الله» و یا آیه «و ان یکاد» و یا اسماء متبرک پنج تن آل عبا (ع) را مشاهده می کنید. کاشی و سرامیک جزئی لا ینفک از صنعت ساختمان سازی به شمار می رود. هر چند کشور ما در این صنعت حرف اول را در منطقه می زند و ما هیچ رقیبی در این زمینه، نه تنها در منطقه بلکه در کل جهان نداریم و کاشی و سرامیک های تولید ایران به اکثر نقاط جهان صادر می شوند، اما موضوع اصلی این است که ما در صنعت کاشی های زینتی و نفیس چندان کار در خور توجهی؛ چه در زمینه تبلیغات و یا صادرات و معرفی محصولات و آثار هنری مان انجام نداده ایم و هنوز کشورهای دیگر نسبت به هنر کاشی و نقش آن در بحث زیبایی شناسی اطلاع چندانی ندارند. فقط توریست هایی که برای بازدید به ایران می آیند، این زیبایی را مشاهده می کنند و از آن عکس و فیلم می گیرند. در زمینه هنر کاشی آنچه که امروزه در موزه های معروف جهان نگهداری می شود، حاصل کندو کاو و جست و جوی موزه داران اروپایی بوده است، نه خود ما در معرفی آثار برتر هنری

بلکه یک نوع ارتباط معنوی خاصی، هم بر هنرمند و هم بیننده اثر برجای می گذارد. در اینجا ست که ما به یاد این حدیث شریف می افتیم که می فرماید «خداوند زیباست و زیبایی ها را دوست می دارد».

کاشی های ساخته شده توسط شما اکنون در چه اماکنی نصب هستند؟

این موضوع افتخاری است که نصب من شد که لحظه لحظه آن برای من ثبت خاطرات فراوانی را به همراه داشت. من به همراه برادرم استاد حسین مصدق زاده (که از من بزرگتر هستند و در زمینه کاشی شهرتی جهانی دارند) در مرمت بارگاه ملکوتی امامین کاظمین یعنی حضرت امام موسی بن جعفر (ع) و همچنین امام جواد (ع) شرکت داشتیم و صحن و بارگاه ملکوتی این دو امام همام را کاشی کاری کردیم. همچنین من در ساخت سردر خانه هنرمندان اصفهان، سردر امیر خفماق در یزد و مسجد مقدس جمکران و بسیاری از امامزاده های کشور شرکت داشتم و کاشی های من در این اماکن نصب هستند که این موضوع افتخاری برای من حقیر است و امید که توشه ای برای آخرت باشد و مورد قبول واقع شود. ساخت و مرمت در اماکن مذهبی حس و حال عجیبی به انسان می دهد. ممکن است شما در یک مکانی مانند موزه یا جایی دیگر کار کنید، اما هنگامی که به عنوان مثال، محراب یک مسجد یا امامزاده و در سطح بالاتر صحن یک امام معصوم را کاشی می کنید و کاشی های ساخته شده توسط شما در آنجا نصب می شود، حس و حال عجیبی در انسان ایجاد می کند که هیچ چیز دیگری نمی تواند جای آن را پر کند.

چرا رنگ آبی و لاجوردی از سوی کاشی کاران در گنبد و گلدسته ها و ایوان و رواق ها به کار گرفته می شود و این رنگ در این هنر، حرف اول را می زند؟ آیا این انتخاب، دلیل خاصی دارد؟

ببینید در هر هنری، یک یا چند رنگ، همواره بهتر جواب می دهد و روی کار می نشیند و به اثر رنگ و لعاب بهتری می بخشد و به عنوان تم اصلی در کار انتخاب می شود. به عنوان مثال، شما در هنر فرش بافی، رنگ لاکه یا کرم و یا شتری را بیش از رنگ های دیگر می پسندید، در حالی که همین رنگ ها ممکن است در تابلوفرش بسیار کم به کار رود و یا از آنها استفاده

در زمینه هنر کاشی برای مان بگوید. با توجه به اینکه خود شما اصالتاً اصفهانی هستید، آیا این هنر فقط مختص شهر شماست؟

خیر. هنر کاشی فقط مختص اصفهان نیست! اصفهان از دیرباز کانون اصلی برخی هنر ها و صنایع دستی بوده که هنر کاشی سازی نیز یکی از آنها به شمار می رود. به عنوان مثال، کاشی های ساخته شده توسط استادان یزد به ویژه «مبید» نیز بسیار مشهور است، اما اصفهان به دلیل گستردگی و شناخته شدن و قبول و پذیرفته شدن و رواج آن به عنوان یک مرکز هنری از دیرباز در کشور و تجارت آثار هنری ساخته شده توسط هنرمندان اصفهانی، همواره معروف بوده و کماکان نیز هست. این دامنه وسعت و همچنین سنت نیز شاید به این دلیل است که از گذشته رواج داشته و نسل به نسل؛ از پدر به پسر و از استاد به شاگرد منتقل شده و کماکان نیز این رسم و سنت همچنان ادامه دارد.

به نظر شما آیا دین مبین اسلام، تأثیری در هنر کاشی کاری گذاشته است؟

صد درصد. این موضوع را نه فقط در هنر کاشی کاری بلکه در سایر هنر ها نیز می توان به عینه مشاهده کرد. اسلام به دلیل روح و ارتباط و حس و حالی که بر هنرمند هنگام خلق یک اثر هنری برجای می گذارد، در خلق آثار هنری بسیار تأثیر گذار است. به عنوان مثال در این زمینه، اگر شما به هنرمندان خطاط نگاه کنید که آیات قرآن کریم را خطاطی می کنند یا فقط همان «بسم الله الرحمن الرحیم» را با انواع سبک ها و شکستگی ها و حالات زیبا مانند نسخ یا نستعلیق یا کوفی خطاطی می کنند و یا سایر آیات قرآن کریم را دستمایه آثار هنری خود می سازند، آن حس و حال و ارتباط معنوی، شور و حالی در هنرمند به وجود می آورد که در اثر خلق شده توسط او کاملاً نمایان است و در اثرش تبلوری عینی دارد. در هنر کاشی نیز همین نگاه و حس و حال وجود دارد و به نظر من حتی بیش از سایر هنر ها این نوع ارتباط در آثار مشاهده می شود؛ به این دلیل که در اماکن متبرک و خاصه مانند امامزاده ها، مساجد و... نصب می شوند، در صورتی که سایر آثار هنری فقط در موزه ها به نمایش در می آیند. کاشی هایی با خط زیبا متبرک با نام مقدس «الله» و یا نام مقدس حضرت رسول (ص) و یا امامان معصوم (ع) با رنگ های لاجوردی و نقش و نقوش اطراف و حاشیه آن، نه فقط در بحث زیبایی شناسی

اعظم رنگی

روزنامه نگار

هنگامی که به عنوان مثال، محراب یک مسجد یا امامزاده و در سطح بالاتر صحن یک امام معصوم را کاشی می کنید و کاشی های ساخته شده توسط شما در آنجا نصب می شود، حس و حال عجیبی در انسان ایجاد می کند

معرفی کتاب

کتاب ما ایرانیان؛ زمینه کاوی تاریخی و اجتماعی خلیات ایرانی

نویسنده: مقصود فراسخواه

ناشر: نشر نی
سال نشر: ۱۳۹۸

شاید جالب باشد تا علت رفتارهای مردم یک جامعه را بدانیم. با ریشه یابی تاریخی می توانیم با برخی از عواملی که سبب رفتارهای مختلف در جامعه ایران شده است، آشنا شویم. کتاب ما ایرانیان، خلیات ایرانی و عوامل تأثیر گذار رخ داده در چند سده اخیر کشور را برای ما آشکار می سازد. از سفرنامه های قدیمی و جدید سیاحان خارجی گرفته تا کتب عامیانه امثال مرحوم نراقی، هر کدام به گونه ای به نقد سلوک فردی و اجتماعی ایرانیان پرداخته اند؛ موضوعی که ظاهراً جذابیت بسیاری برای مخاطب ایرانی سال های اخیر نیز دارد و از خلال افواه عمومی نیز می توان دریافت چه میزان این مسأله ذهن ما را درمغشول خود کرده است.

کتاب «ما ایرانیان» شاید جدی ترین اثر آکادمیک جامعه شناسی در این حوزه باشد که در عین حال به یک سوژه و آسیب خاص محدود نمانده و کوشیده تحلیلی فراگیر از اخلاق اجتماعی مردم ایران ارائه دهد. «مقصود فراسخواه» با استفاده از ماحصل تجربیات سال های تدریس و فعالیت اش در زمینه جامعه شناسی، عملکرد مردم ایران را مورد بررسی قرار داده و با نگاهی همه جانبه عوامل تأثیر گذار در سبک زندگی مردم را تحلیل کرده است. در این مسیر از نظریات مدرن اقتصاد رفتاری، جامعه شناسی و علوم سیاسی نظیر نظریه بازی ها، نظریه ساختار گراها بهره برده و به نقش عوامل تاریخی و جغرافیایی و سیاسی و فرهنگی در تکوین و تحول آنها پرداخته و تلاش کرده بدون آنکه دچار تحلیل های سست و آیکی رایج یا تعمیم های نابجا شود یا از دایره انصاف به دور افتد؛ هم جمع بندی ای قابل قبول از عوامل ساختی آفات رفتاری ایرانیان عرضه کند و هم راه حل های فردی و اجتماعی که به رفع یا کم رنگ شدن شان و جایگزینی شان با ارزش های اخلاقی مثبت می شود، ارائه دهد.

کتابخانه مرکزی سازمان تأمین اجتماعی به منظور کاربردی کردن و توسعه دانش تخصصی در حوزه رفاه و تأمین اجتماعی، معرفی منابع جدید اعم از کتب، طرح های پژوهشی، معرفی پایان نامه و رساله های جدید و مرتبط را در دستور کار خود دارد. علاقمندان به تهیه این کتاب می توانند جهت مطالعه و امانت گرفتن این کتاب با تلفن ۶۶۵۷۰۳۳۷ داخلی ۲۰۱ کتابخانه مرکزی سازمان تأمین اجتماعی تماس بگیرند.

مهناز علی جانی
کارشناس ارشد و مسئول کتابخانه مرکزی سازمان

